

Mata i Garriga, Marta.

(Saïfores, 22 de juny 1926 – Barcelona, 27 de juny 2006)

Marta Mata. Pedagogia vol dir Política.

Per Joan Fuster Sobrepere i Maria Josep Udina

1. El marc familiar: una família de mestres.

Marta Mata va néixer a Barcelona el 22 de juny de 1926. Era la segona de quatre germans: un noi i tres noies, fills de Josep Mata, químic, i d'Àngels Garriga, mestra.

El pare va morir d'accident laboral quan la Marta tenia sis anys. El seu germà gran en tenia set. La mort del pare i la professió de mestra de la mare, van marcar la

seva vida.

Si diem que la Marta Mata pertanyia a una família de mestres, és perquè a més de la seva mare, hi ha un conjunt de mestres de qui ella va heretar la passió per l'educació i la manera de fer educació. En el llibret que va dedicar a la seva mare amb motiu del centenari del naixement, explica:

La generació de mestres contemporanis d'Àngels Garriga, formada per unes poques promocions en les primeres dècades del segle XX, és la generació que fa l'escola catalana. La formen mestres més coneguts per la seva obra de fundació o direcció, com Manuel Ainaud, Josep Estalella, Angeleta Ferrer, Alexandre Galí, Eladi Homs, Artur Martorell, Rosa Sensat, Pau Vila; altres que podem conèixer gràcies als seus escrits com Anicet Villar, la mateixa Àngels Garriga, Anna Rubiés, i molts el nom dels quals no coneixem, però que, treballant en aquestes primeres dècades van fer realitat el primer model d'escola catalana als anys trenta, i que per això cal reconèixer com a generació (...).

2. Una nena de la República: el Pere Vila i l'Institut-Escola

Quan la Marta tenia cinc anys es va inaugurar el Grup Escolar Pere Vila del Patronat Escolar de Barcelona, on la seva mare era mestra i on ella va començar l'escolaritat. Recordava amb tot detall l'escola, per fora i per dins: les aules, les gardènies del parterre, la biblioteca...

El 1937, Marta Mata va començar el batxillerat a l'Institut Escola, segons ella la millor institució escolar d'Espanya, contra la qual la guerra no va poder fer res. Allà, al Parc de la Ciutadella, Josep Estalella rebia els alumnes, els explicava com hi conviuriem, com haurien de tenir cura de dues plantes de gardènies que podrien olorar però no tocar, i els presentava els professors. Amb Angeleta Ferrer feien ciències naturals observant les plantes i els animals del parc, els dibuixaven i en parlaven. I abans de parlar de la història de Grècia, llegien el fragment dels regals d'Aquil·les a *La Ilíada* i consultaven els llibres a la Biblioteca. Als 11 anys, la Marta va fer la seva primera conferència sobre Egipte.

Al seu darrer escrit, una conferència que preparava per la Biblioteca Nacional el 7 de juny, quan li va sobrevenir l'infart del qual ja no es recuperaria, i que va acabar de dictar mentre era a urgències de l'hospital i a la UVI, es referia així al seu ja inexistent Institut Escola el 1939.

Es deia Instituto Femenino Verdaguer, havien mort les gardènies, havien canviat els professors i la biblioteca estava tancada (...) El currículum de la República s'havia dut a terme en cinc anys de pau, gràcies a les arrels de cinquanta anys de la Institución Libre de Enseñanza, més de trenta anys d'arrels amb el Moviment Pedagògic Català i una conjunció astral entre tots dos.

3. Els anys de plom

La Marta va acabar el batxillerat el 1943, d'una manera molt diferent a com l'havia començat.

Va començar la carrera de Biologia a la Universitat de Barcelona. Però les misèries de la guerra, des de la manca d'una alimentació adequada fins la constatació de la repressió i el dogmatisme en l'educació i en tota la societat, la van fer caure en una tuberculosi que la va apartar de les aules per anar a recuperar-se a Cal Mata de Saifores —Baix Penedès— a la casa pairal del pare, on va viure de 1944 a 1965.

Però la Marta va tenir sempre la virtut d'aprofitar tot allò bo i tot allò dolent per treure'n conseqüències positives. I la malaltia li va permetre llegir i estudiar, reflexionar i parlar molt amb la seva mare, amb qui vivia en aquell temps. I es va adonar que calia fer alguna cosa per no perdre generacions de nois i noies que no podrien tenir una escola com la que va tenir ella.

Una vegada recuperada de la tuberculosi, va començar per treballar en el que ara en diem temps extraescolar, amb els nens i les nenes de Saifores, després de l'horari escolar: coneixien l'entorn, llegien en català, explicaven contes, parlaven, i van arribar a arreglar el poble: plantar arbres, delimitar carrers i fer un rètol per l'entrada.

4. Fundació de l'Escola de Mestres Rosa. La gestació d'un ideal

A partir de 1954, any del reinici de l'especialitat de Pedagogia a Barcelona, la Marta fa la carrera —esotèrica, diu— sense deixar de tenir cura dels infants de Saifores i de la seva mare i es relaciona amb antics professors companys d'Àngels Garriga, com Alexandre Galí, Artur Martorell i Pau Vila, i des de la Universitat coneix mestres interessats en la renovació, com Maria Teresa Codina. Col·labora amb ella en els inicis de l'escola Talitha, i en les diverses activitats de renovació pedagògica que aquesta escola i d'altres fan amb l'orientació dels vells professors. A partir d'aquest treball i activitats es posa en contacte amb els mestres que el 1965 iniciaran l'Escola de Mestres Rosa Sensat, que són, a més d'ella mateixa: M. Antònia Canals, M. Teresa Codina, Jordi Cots, Pere Darder, Enric Lluch i Anna M. Roig.

Al voltant de Rosa Sensat, a més de molts mestres que s'hi van anar afegint, hi havia també intel·lectuals, professionals i inclús empresaris que veien en la idea un camí per fer front al règim. Molts d'ells van participar, més endavant, en la creació de la Fundació Artur Martorell, que feia que Rosa Sensat fos reconeguda a nivell ciutadà i en canalitzava els recursos econòmics privats i inclús alguns de públics.

Durant el curs 1965-66, el de la seva fundació, Rosa Sensat va fer el seu Primer Curs de Tarda, amb mestres joves que treballaven a l'escola al matí i el mes de juny del mateix 1966, va organitzar la primera Escola d'Estiu de després de la guerra, al Col·legí de les monges Filipenses de la Via Augusta, en la practica clandestinitat.

Les Escoles d'Estiu es van qualificar com a illes de llibertat. Eren molt més que cursos de formació de mestres: s'hi feien debats de política educativa, de política general, es parlava de la història de l'educació i hi participaven i s'hi reunien, a més dels mestres, intel·lectuals, líders de l'oposició i tot tipus de persones contraries al règim, que ajudaven a tirar endavant amb les seves accions i els seus discursos.

L'any 1980, en què es va restaurar la Generalitat de Catalunya, l'Escola de Mestres Rosa Sensat, va convertir-se en Associació de Mestres. La formació dels mestres ja havia canviat i el que calia no era tant una escola com un espai on intercanviar experiències. S'hi van continuar fent cursos, seminaris, grups de treball i Escoles d'Estiu, l'edició mensual de la revista *Perspectiva Escolar* — que havia començat el 1974— i l'inici de la revista *Infància*, dedicada a l'educació de l'infant des del naixement als 6 anys.

El 1984 la Marta va crear la Fundació Àngels Garriga de Mata, a la qual va dotar de l'antiga casa familiar, Cal Mata de Saifores com a seu, convertida ara en lloc d'acolliment d'escoles i activitats educatives i culturals. L'ha presidit fins a la seva mort.

5. Pedagogia vol dir Política: militància i elecció

Si Rafael Campalans pensava que Política vol dir Pedagogia, la Marta Mata, reblant el clau, girava la frase i deia que Pedagogia és Política, i ho explicava dient que en els anys 30 la política s'havia d'explicar bé. En els 70, mestres i professors vam haver de reconèixer que una bona educació, una bona escola, només s'aconseguiria amb una bona política educativa en democràcia. Ara sabem que una bona educació, una bona, ha de tenir el seu vessant de formació política, de la responsabilitat política de cada qual, de la pluralitat de respostes en política.

De manera que el 1976 es va afiliar a Convergència Socialista de Catalunya. El 22 de juny, dia en què complia 50 anys, va ser present a l'emblemàtic Mítting de la Llibertat. Va participar al Congrés de la unitat del PSC amb la Federació Catalana del PSOE, de la qual en va sortir el Partit dels Socialistes de Catalunya, que la va situar a les llistes al Congrés de Diputats el 1977.

A les eleccions de 1980 al Parlament de Catalunya va sortir elegida com a diputada i va ser senadora com a representant del Parlament. La seva participació als debats sobre política educativa va ser clau en la recuperació democràtica. Entre les moltes actuacions, citarem la *Llei de Política Lingüística*, que contemplava el tractament del català a l'escola, sense separar mai els infants per la llengua que parlen, i la *Llei del CEPEPC*, per la qual les escoles d'aquest col·lectiu que volien passar a ser públiques podien fer-ho.

Com a senadora va participar de manera molt activa en l'elaboració de la *Ley Orgánica del Derecho a la Educación (LOGSE)*, que indubtablement va enriquir amb la seva sensibilitat i el seu pensament renovador. Moltes de les seves aportacions es van incloure en la llei, i podríem assenyalar d'una manera especial que la idea que ella tenia de la participació de tots els sectors implicats en l'educació va veure la llum oficialment en l'article de la llei que ordenava la creació dels Consells Escolars de Centre, Locals, Autonòmics i de l'Estat.

6. Ajuntament i Diputació de Barcelona

De 1987 a 1995 va ser regidora a l'Ajuntament de Barcelona i Diputada a la Diputació de Barcelona. A l'Ajuntament, entre moltes altres realitzacions pedagògiques i polítiques, va acollir les escoles del CEPEPC que passaven a públiques a Barcelona; va crear el Consell Escolar de Barcelona i els deu Consells Escolars de Districte; va ordenar les Escotes Bressol Municipals i hi va incorporar les que l'Ajuntament tenia concertades; va fer de l'Institut Municipal d'Educació, una entitat amb caràcter propi i semblant al Patronat Escolar del temps de la República; va idear i portar a terme el Pla de Formació Institucional dels Mestres Municipals; va impulsar l'organització a Barcelona del I Congrés Internacional de Ciutats Educadores, l'any 1990, que va aprovar la carta de Ciutats Educadores i va acordar la constitució de l'Associació Internacional del mateix nom, que ella va presidir, que presideix encara l'Ajuntament de Barcelona i que ha anat celebrant un congrés cada dos anys en diferents ciutats del món.

7. El Consejo Escolar del Estado

El Ministeri l'havia inclòs al Consejo Escolar del Estado des del moment de la seva constitució com a experta. En va ser vice-presidenta, fins que al 2002, amb el govern del PP, va dimitir pel tractament que s'hi feia de la LOCE. Finalment, pensava, es podria dedicar de ple a la Fundació Àngels Garriga, on vivia des que havia deixat l'Ajuntament de Barcelona. Però no va ser així, perquè el mateix any 2002, el Fòrum Barcelona 2004 li va demanar que ideés i coordinés la participació dels centres educatius a l'esdeveniment. Just en plena realització del Fòrum, al maig de 2004, el Consell de Ministres del govern socialista la va nomenar presidenta del Consejo Escolar del Estado, càrrec que ha exercit amb totes les conseqüències, fins al moment de la seva mort.

8. La seva personalitat

Les persones que la vam conèixer i que, amb major o menor intensitat vam treballar al seu costat, admirem la seva intel·ligència, la seva capacitat de treball que li permetia estar a sobre de tres o quatre temes alhora, la ràbia que li feia el verb *impartir* que per a ella era sinònim de *imposar*, la passió que posava en tot allò que se li presentava, la seva memòria prodigiosa, la seva amabilitat, la seva entrega a la família i els amics, la claredat de les idees, la coherència, la infinita curiositat que la portava a assabentar-se de tot i a relacionar-ho tot; el seu afany per *sumar*, sobretot en el terreny educatiu, que la impulsava a aprofitar les idees de les altres persones per afegir-les, millorades, a una actuació o un projecte; la seva dèria per les noves tecnologies, que utilitzava i feia utilitzar tant com era possible; la seva fixació pel llenguatge, que estudiava i analitzava del dret i del revés i que la va portar a encarregar un programa informàtic per estudiar-lo més a fons, sobretot en el cas dels infants; la seva obsessió de no separar els nens a l'escola sota cap concepte: ni d'origen, de creences, de cultures, de llengua; la seva dedicació a l'educació dels nens més petits com a clau del seu futur; la seva pràctica de treballar en equip; l'afirmació que l'escola no pot educar bé si no està oberta a la societat, si no és permeable amb la societat que l'envolta.

9. El seu pensament

Per acabar, podríem resumir el seu pensament en aquestes paraules del discurs que va fer en l'acte de nomenament de Doctora Honoris Causa de la UAB:

“La lliçó de política educativa, d'educació i escala pública que ens donen els pedagogs al llarg de la història ens proposa unes orientacions: la del somni, la de la tensió per l'educació, la de la ràbia, la de la justícia per acomplir un dret, la del treball i la il·lusió, la de l'atenta observació, la de la imaginació, la de la col·laboració i la de la bonhomia i el bon humor, la del sentinella del deure envers l'educació de cada infant en la perspectiva de la realització de la

persona, de la comunitat!, de la humanitat. (...) La consecució de l'escala pública necessita la feina de cada dia, en tots i cada un dels llocs on som, a l'escola, a la universitat, a l'administració, però sobretot necessita horitzons conceptuals i geogràfics tan amples com ens sigui possible abastar i fins la humilitat i certesa de saber que n'hi ha que no abastem i l'esperança que segurament altres hi arribaran."

Josep Fuster Sobrepere i Maria Josep Udina